

Přiznat chybu

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Také jste si všimli, jak neradi lidé přiznávají svoje chyby, omyly, nedostatky, selhání? Takřka k základní myšlenkové a řečnické výbavě dnes patří tzv. „zatloukáací strategie“. Ve veřejném prostoru to platí každodenně: od politiků, médií, nadřízených, kolegů, odevšad valí se na nás výkřiky typu „to já ne, to oni“, místo konkrétních odpovědí na konkrétní otázky po vině a odpovědnosti. Slyšíme to však často i doma, od vlastních dětí, partnerů či přátel.

Tato tendence je pochopitelná. Kdo z nás by radostně odhaloval před světem svá slabá místa? Kdo by s rozkoší vyhledával okamžiky, v nichž je nucen druhým i sám sobě přiznat, že mu „cosi jaksi nevyšlo“? „Zatloukat“ nám velí nejen obranný mechanismus naší psychiky, ale tlačí nás k němu – konec konců – i sama dnešní doba, vyzdvihující jako životní strategii tzv. „technologii ostrých loktů“ a jako ideální vzor prezentující suverénního, úspěšného jedince. Jak si již kdysi v jedné své knize povzdechl Erich Fromm, jedním z kořenů naší (až křečovitě) snahy o vytváření bezchybného „image“ je hypertrofie trhu a pronikání tržních mechanismů a tržní mentality i do těch sfér, kde by platit neměly...

Rozumím tomu, chápu to, přesto mne to hluboce znepokojuje. Jsem totiž přesvědčen, že se zpronevřujeme odkazu anticko-křesťanských evropských hodnot, neboť v jejich základu stojí idea sókratovského pojetí moudrosti jakožto „hledání pravdy“ a židovsko-křesťanského pojetí víry jakožto „vyjití na cestu. A v obou těchto pilířích je východiskem pokorné „vědomí nevědomosti“, přiznání omylnosti, nedokonalosti, křehkosti a fragmentárnosti lidského bytí!

Co s tím? Ne, nevolám po nějakém hysterickém sebemrškačství typu středověkých flagelantů, nebo po zničující sebekritice toho typu, jak se vyvinula ve stalinském totalitním režimu. Po čem však velice vážně volám, to je vzájemná úcta mezi lidmi, projevující se – mimo jiné – tím, že se tomu druhému omluvím za chybu či omyl, jichž jsem se vůči němu dopustil, a činím tak proto, že nejen napravím vykonané bezpráví, ale zároveň si tím uvědomuji meze, které jsem překročil, takže se i morálně očišťuji. Právě moderní člověk potřebuje - podle mého soudu - stále častěji a silněji prožívat pocity pokorné katarze, neboť postupně ztrácí skrupule a neustále překračuje jakékoli meze, aby se mohl řídit kamsi „kupředu“. Jenže kam vlastně? A za jakou cenu?

Častokrát ve vášnivých debatách řešíme velké problémy politiky a ekonomiky, „uzdravujeme rány světa“, ale zapomínáme, že s nápravou musí začít každý sám u sebe a prvním krokem je vlastní obrácení, pokání, zkrátka odvaha k pravdě o sobě samém. Právě my - křesťané bychom měli kolem sebe šířit zkušenost, že (především vnitřní) přiznání chyby či omylu není sice něčím snadným, neboť vyžaduje velkou dávku statečnosti a duševní síly, ale dojde-li k němu, je znamením významného obratu v dosavadním lidském životě! Pravdivé nahlédnutí vlastní chyby je v jistém smyslu vyvrcholením morálního budování naší osobnosti; položit sám sobě otázku viny znamená akt upřímného vyrovnání se s vlastním selháním. „Co není přijato, nemůže být vykoupeno“ – cituje Tomáš Halík v jedné své knize mínění církevních Otců. Troufám si říci, že v tomto bodě spočívá nejzásadnější odkaz sókratovské „péče o duši“, který je vlastně – pro běžné vědomí – paradoxem: aby člověk potvrdil a upevnil své „já“, musí je napřed „srazit na kolena“...